

85. Dánieli írók!
Badacsonyi írók! ✓

Diárium

A Magyar Könyvbarátok
száma kiadja az Egyetemi Nyomda

Keves
a fogale tőrt + kőp 84-85

TARTALOM

Kenyeres Imre: Klasszikusaink
Bardócz Árpád: Berczeli A. Károly
Vajda Endre: Kassák Lajosról
Baránszky-Jób László: Tücsökzene
Birkás Endre: Novella
Devecseri Gábor: Ulysses
Soós László: Steinbeckről

Kovács Endre: Orosz könyvek — orosz problémák

Bárány Tamás, Berczeli A. Károly, Berda József, Boross Sándor,
Cseres Tibor, M. Juhász Margit, Komjáthy Győző, Rába György,
Rónay György, Rubin Szilárd, Takáts Gyula, Vajthó László,
Weöres Sándor versei

Burns, George, Lermontov, Morris, Puskin, Rilke, Shelley,
Tetmajer, Tjucsev versei Károlyi Amy, Kulcsár Ferenc,
Műck Dóra, Szabó Ede, Szabó Lőrinc fordításában
Bartók Amerikában — Romok a Krisztinában — Az első magyar
könyvsiker — Kis tükör

KÖNYVEK SZEMLEJE

Janovits István, Kontuly Béla, Köpeczi Bócz István, Szabó
Vladimir rajzai

A MAGYAR KÖNYVBARÁTOK 1947. ÉVI PROGRAMMJA
HÍREK — ÚJ BESORÓZÁSOK

1947
könyvnap
s z á m

TUDNIVALÓK A MAGYAR KÖNYVBARÁTOKRÓL

Mi a Magyar Könyvbarátok?

A magyar kultúrélet legnagyobb — immár két évtizedes *mult*ra visszatekintő — könyvszervezete. Célja a művelt magyar olvasóközönség széles rétegeit könnyen hozzáférhető, maradandó értékű könyvvel ellátni. Illetménykötetei, melyek a szépirodalom mellett felölelik a népszerű tudományok minden ágát, a legszebb magyar könyvek sorába tartoznak.

Mit adunk előfizetőinknek 1947-ben?

NÉGY KITŰNŐ ILLETMÉNYKÖTETET a Könyvbarátok hagyományos kiváló kiállításában, kötve, bérmentes szállítással 120 pont értékben (1 pont értéke 40 fillér).

A **DIÁRIUM** című kritikai és irodalmi szemlét, évi négy számban.

A **MAGYAR KÖNYVBARÁTOK KÖNYVTÁRÁBA** besorozott hatszáznál több munka, kedvezményes pontértékben való vásárlásának jogát, az illetménykötetek cserejogával. (Bármely illetménykötet helyett választható besorozott könyv is.)

RÉSZLETFIZETÉSI KEDVEZMÉNYT azon régi előfizetők részére, akik korábban pontosan törlesztették folyószámlájukat, továbbá azoknak az új jelentkezőknek, akik első évi előfizetési díjukat már kifizették — ha egyébként is hitelképesek. Ezek az előfizetőink akár a *Magyar Könyvbarátok Könyvtárából*, akár az Egyetemi Nyomda könyvesboltjában történő vásárlásaikat három részletben is fizethetik oly módon, hogy vásárláskor, illetőleg rendeléskor a kedvezményes vételár egyharmada egyenlítendő ki, a hátralék — két egyenlő részletben — a következő két hónap első napjaiban fizetendő.

Mit kérünk előfizetőinktől?

Az 1947. évi előfizetési díj fejében 48.— forintot.

Ez az összeg negyedévi 12, illetve havi 4 forintos részletekben is törleszthető.

Hogyan léphet be valaki a Magyar Könyvbarátok közé?

Akár egy régebbi előfizetőtől, akár a Magyar Könyvbarátoktól kér egy belépési nyilatkozatot és azt kitöltve — bérmentesítés nélkül — postára adja, az előfizetési díj esedékes részletével együtt. Erre azonnal megkapja igazolványát és a kívánt könyvilletményt. Budapestiek Kossuth Lajos-utca 18. sz. alatti hivatalos helyiségünkben személyesen intézhetik el a szükséges formaszájakat.

Szerezzen új előfizetőket

Azoknak számláján, akik olyan új előfizetőt szereznek táborunknak, aki 1945 óta még nem jelentkezett nálunk,

jutalmul 9.60 forint értékben

24 pontot frunk jóvá, mihelyt az új előfizető első évi díját 48 forintot befizette. Kérjük Előfizetőinket, nyerjék meg minél több ismerősüket a Magyar Könyvbarátok számára, hogy az egyesülésben rejlt erőt felhasználva még jobbat, még szebbet, még többet adhassunk. Mindazoknak, akik legalább öt új előfizetőt szereznek, külön jutalmul *Sztrókay: Föld, víz, tűz, levegő* című páratlanul érdekes könyvét adjuk, a pont jóváírásokon felül. Családtagoknak (házastárs, önálló keresettel nem bíró gyermek) egymás ajánlásáért jutalmat nem adhatunk, de külön számla nyitásának — indokolt esetben — nincs akadálya.

Ez év őszén megjelenik

RÉVAI KÉTKÖTETES LEXIKONA

Famen'es papíron, egész vászonkötésben. 1300 lap
100.000 címszó, sok műmelléklet és térkép.

A MAGYAR KÖNYVBARÁTOK előfizetői

*havi 25.— forint részletfizetésre
220.— forint előjegyzési áron*

*Részletes tájékoztatót
kívánatra díjmentesen
küldünk.*

*rendelhetik meg. Ára a megjelenés után legke-
vesebb 270.— forint lesz.*

Biztosítsa már most példányát!

AZ EGYETEMI NYOMDA ÚJDONSÁGAI

GILLEMOT LASZLÓ:

A fémek technológiája I.

A fémek alakítása hőhatással fűzve 48.— forint.

JESCH LASZLÓ:

Gyakorlati Elektrotechnika II. kiadás sajtó alatt

KEDVESSY GYÖRGY:

Gyógyszervizsgálat fűzve 50.— kötve 60.— forint.

SOS JÓZSEF:

A gyakorló orvos laboratóriuma II. kiadás

Kartonkötésben 24.— forint.

Szerkeszti: KENYERES IMRE

Szerkesztésért és kiadásért felelős: Máté Károly

MAGYAR KÖNYVNAP 1947 JÚNIUS 2, 3, 4.

REGÉNYEK, ELBESZÉLÉSEK

	Füzve	Kötve
	forint	
Berezei A. Károly: Két pásztor		23.—
Keleti Márton: Nyugdíjasok		23.—
<i>Déry Tibor: Befejezetlen mondat</i>		55.—
<i>Illés Endre: Kevélyek</i>		26.—
<i>Karinthy Frigyes: Így írtok ti</i>		28.—
<i>Kovai Lőrinc: Tűzkehely</i>	34.—	42.—
<i>Laczkó Géza: Német maszlag, török áfium</i>	28.—	32.—
<i>Mikszáth Kálmán: Különös házasság</i>		26.—
<i>Molnár Ferenc: Isten veled szívem</i>	22.—	32.—
<i>Remenyik Zsigmond: Északi szél</i>		26.—
<i>Sötér István: Bűnbeesés</i>	30.—	40.—

VERSEK

<i>Babits Mihály: Jónás könyve</i>		26.—
<i>Fodor József: Ember és a hang</i>	20.—	26.—
<i>Illyés Gyula: Szembenézve</i>	12.40	
<i>Juhász Gyula válogatott versei</i>	8.—	
<i>Karinthy Frigyes: Üzenet a palackban</i>	12.—	18.—
<i>Sárközi György összes versei</i>		32.—
<i>Szabados András: Varga Péter balladája</i>	8.—	
<i>Vas István: Kettős örvény</i>		20.—
<i>Zelk Zoltán: Gyermekbárat</i>	4.—	

TANULMÁNYOK

<i>Böloni György: Az igazi Ady</i>	36.—	46.—
<i>Hamvas Béla: Absztrakció és szürrealizmus Magyarországon</i>	8.—	
<i>Illyés Gyula: Franciaországi változások</i>	12.80	
<i>Karácsony Sándor: A magyar béke</i>	15.—	
<i>Kerekgyártó János: Kossuth Lajos</i>	35.—	44.—
<i>Kosztolányi Dezső: Napjaim múlása</i>		26.—
<i>Kovács Imre: A néma forradalom</i>	14.—	
<i>Léderer Emma: A magyar társadalom kialakulása</i>	16.—	
<i>Lukács György: A történelmi regény</i>	22.—	
<i>Márai Sándor: Európa elrablása</i>	12.40	
<i>Noszlopi László: A meghamisított szellem korszaka</i>	10.—	16.—
<i>Pogány Ö. Gábor: A magyar festészet forradalmárai</i>		48.—
<i>Rónay György: Regény és az élet</i>	32.—	42.—
<i>Szabó Ervin: A tőke és a munka harca</i>	12.—	
<i>Szabolcsi Bence: A magyar zene története</i>	32.—	
<i>Táncsics Mihály: A sajtószabadságról</i>	10.—	

Az itt közölt árak könyvnapi kedvezményes árak, könyvnap után megváltoznak.

WEÖRES SÁNDOR VERSEI

KÖSZONTÓ

Nem szándékom, hogy kérjelek a jóra.
Perzselő szomjat kelteni a jóra: ezért jöttem.
Nem szándékom, hogy hívjalak a jóra.
Korgó éhet kelteni a jóra: ezért jöttem.
Nem szándékom, hogy kérjelek és hívjalak.

Ha nem iszol meg engem: torkod lángot vet.
Beled összefacsarodik, ha nem eszel meg engem.
Nem kérdem: akarsz-e követni.
Választhatsz köztem és kínod között,
s a kint választani gyáva vagy — igen gyáva.

Nem tervem, hogy vonjalak a jóra.
Lépést sem teszek érted.
Nem tervem, hogy várjalak a jóra.
Magad kívánsz jönni hozzám.
Hogy vonjalak s várjalak: nincs oly jelem.

Kicsiny vagyok, mint a porszem.
Szolgád vagyok, de meggörnyedsz előttem.
Királyom vagy, de meg kell görnyedned előttem,
mert ostobán bántál hatalmaddal — igen ostobán.

Kicsiny vagyok, mint a porszem,
s az Atya megnevez engem,
s az Anya karján visz engem,
mert szomjat fakasztok benned a jóra,
mert éhet támasztok benned a jóra:
mert hiába hívtak téged a jóra.

MANÓ

„Szemem piros, szám fekete,
nem láttalak három hete...”

Szekrény-árnyon álldogál,
átlátszó, mint egy pohár.

„Gyere ide, árnyék-mester,
hadd foglalak meg szőröcsipesszel!”

Megroppantja a bútort,
eltűnik és ott se volt.

EGYEDÜL MINDENKIVEL

Mindent odahagytam,
semmit el nem hagytam:
örök magányomba
mindent betakartam.

Nem szeretek semmit
s nem léssz szeretetlen:
pásztor-csillagodként
gyúlok a szemedben.

AZ EGYSOROS VERSEKBŐL

A dal madárrá avat

*

Szárnysötét

*

Tojáséj

*

Liliomszörny

*

A világ: Isten szakállá

*

Hiány teste, árnyék

*

Az eleven mind víztől részeg

*

Lábunkat vinni

*

Istent látjuk, mint saját szemünket

*

A bolond saját fejével, a bölcs
a te fejeddel ítélt rólad

*

Igazán jóllakni az ebéd emlékével lehet

*

Isten rajtad: végtelen könny;
Isten benned: végtelen mosoly

*

Tetteid medre: életed

WEÖRES SÁNDOR:

új verseskötete

EGYETEMI NYOMDA

A fogak tornáca

Ara 8.— Ft

Weöres Sándor

Köpeczi Bócz István rajza

PADLÁSABLAK

Magasságos szobám méri az esti kéket,
lenn kémények, tetők, zeg-zugos szövete;
utcák üregein tompán dobog az élet,
mely villany-foltoktól arany és fekete;

egy ablak, hol a szem a háztetőkön ellejt,
cikk-cakkok tánca, mely a hegyfalig suhan;
s egy csillag lüktetőn issza a mérhetetlent,
kis hal az óceánt, egykedvűn, társtalan — —

KÍNAI TEMPLOM

Szent	fönn	Négy	majd
kert,	lenn	fém	mély
bő	tág	cseng:	csönd
lomb:	éj	Szép,	leng,
tárt	jó,	Jó,	mint
zöld	kék	Hír,	hült
szárny,	árny.	Rang,	hang.

Weöres Sándor

BADACSONYBAN, május hó 3-án és 4-én összejövetelt tartottak a dunántúli írók. Badacsonyt csodálatos természeti szépségei és irodalmi hagyományai különösen alkalmassá teszik arra, hogy az e tájon élő, e táj lelkét és problémáit kifejező írók és művészek összejövetelének színhelye legyen. A Kaposvár, Pécs, Sopron, Székesfehérvár, Szombathely irodalmi társaságainak képviselőiben idesereglettek — többek között Várkonyi Nándor, a Sor-sunk szerkesztője, Ormos Gerő, Takáts Gyula, Tatay Sándor, Weöres Sándor, Palkó István, Csorba Győző írók, Farkas Ferenc zeneszerző, Nagy Lajos és Ivánka László festőművészek — barátságos megbeszélésen vitatták meg a Dunántúl kulturális kérdését. A beszélgetésekből kiderült, hogy a főváros zajos életétől távozó írók és művészeink komolyan érzik és becsületesen akarják megoldani feladataikat. Összinte kapcsolatot tartanak fenn olvasóikkal, s mindent megtesznek, hogy a művészet eszközeivel győzzék meg őket. A tervek persze, különösen manapság, megfelelő anyagi alap nélkül meglehetősen illuzórikusak. Eppen ezért az értekezlet fontos határozatokat hozott az írók és művészek anyagi megsegítéséről, s az alkotás szabadságának és függetlenségének biztosítása érdekében. Szó volt a megbeszéléseken a dunántúli művészeknek dunántúli városokban való örökösfogadásáról, egy heti néplap megindításáról, művésztelepek létesítéséről, dunántúli irodalmi díj alapításáról. Tervbe vették egy munkaközösség megalakítását, mely a dunántúli irodalmi társaságok, művészeti és kulturális szervezetek együttműködését biztosítaná. A badacsonyi összejövetel, melyet a résztvevők elhatározása értelmében másutt tartandó megbeszélések fognak követni, követésméltó példát mutatott a vidéki kulturális élet egészséges megszervezésére. (k. a.)

ANGYALI KÖVET

Narancsszín pálcákkal bókol a reggel.

Mézsárga lüktető lapok
suhannak át a zsaluk résein.

Hozzák a pirkadó napot.
Hozzák a gágogást s a mély lilákat
a vén falon átsikló szürke szárnyak,
melyeknek mása néma gyorsan
suhog a tündöklő magosban.

Az ablak jégvirágos mezejében
sétál egy könnycsepp álmatag.
Megbillen, felgyül, aztán fūrge lábbal
elindul. Sírva megakad
ép ujjamon s mint angyali követ
megilleti ajkával gyűrűmet.

Odébb a boglya dombja mozdul.
Zarándok kél a fűszálakból.

FAKUTYÁN, FÉNYBEN

Egy gitárnyakú, nagy barát
repült a malmos völgyön át,
mezítlen lábbal, hosszú karral.
Olyan volt, mint kopasztott angyal.
A dermedt láb aranyló bolyhai
csillogtak, mint a kis-kacsák
pihétől sárga, könnyű tollai.
S kezében volt a száraz ág,
amelyre mint a vadgalamb
leszállhatott — ha kedve hozta volna —,
de ő csak szállt az égi porba ...

A nagy kerék alatt a molnár
a pengő égre bámult.
Szeme kiállt a koponyából.
Piros száján a mosolya
világított, akár a réten
a sás szokott a nádból,
mikor a könnyű nyárfacsónak
kendert szállít a békés tónak ...

Lángolt a rendház méhese
s a fényes jégcsapokra szállt
tizenkét zümmögő család.
A kis patak eloldta íjját,
megeredt s a kéklő nagy garat
örölni kezdte lassan a havat.
A jégen át siklottam ép borért ...
Ilyen volt s az volt ám a tél!
— Ki látott engem?

Se föld, se víz alattam.
Akár a fény, akként suhantam.

Takáts Gyula

Szabó Vladimír rajza

VONZOD ÉS VETED

Jégtollú fákról kristály zuhatag ...
Habjában csipkés pávák alszanak.
Horgolt erdőket penget az ablak,
szebb tájat nem szőhetsz magadnak.

Szakadék fölhasadt magánya
merek az egynek-vélt világra.
Kétoldalt zsongó, dermedt fürtöket
ringat a fagyott ablaküveg.

Mint a halász, zöld jégpáncél alatt,
lesheted innen világodat.
Merőleges és éles vetület
szórja rád a mennyei tüzeket.

Fényüket vonzod és veted magasba.
Előtted röpköd szivárványszín labda.
Kapkodja szemét a kőrtéfa ága,
mint ütő vág a fejsze utána.

E sarki álom szeme te lennél?
Jobban tennéd, ha reá lehelnél
s omló könnyét öledbe fognád
és elringatnád a mosolyodnál.

ORPHEUS. EURYDIKE. HERMES.

Bánya volt és lelkek benn az ércek.
Erezték mélyét, mint a színezüst
oly hangtalan. A gyökerek között
buggyanó vér az élőkhöz futott.
És súlyos volt, mint porphir a sötétség.
Más nem piroslott.
Sziklák voltak
és földöntúli erdők. És hidak
az úron s az a világtalan tó,
mi úgy függött a tófenék fölött,
mint táj fölött a novemberi ég.
S a csupa légység legelők között
feltűnő útnak sápadt pántlikája,
mint száradó len, úgy fehéredett.

S ez egyedüli úton jöttek ők.

Elől a karcsú férfi kék kabátban,
ki türelmetlen nézett messzire.
Az utat falta, nagy falatjait
nem rágta meg; kezei görcsösen
s a redők közül csüngtek súlyosan
s a könnyű lantról mit sem tudtak már,
mi balkarjába egykor belenőtt,
mint olajfába a vadrózsaág.
És érzékei szinte széthasadtak:
míg pillantása előreszaladt,
megfordult, jött és újra elfutott
s a fordulónál kutyamódra várt, —
addig hallása szagként ittmaradt.
Azt hitte néha, egész addig ér,
ahol a két másiknak lába lép,
akiknek őt követni kellene.
Aztán megint csak lépte hangja volt
s kabátja szárnya, ami suhogott.
És mégis jönnek, biztatja magát;
hallotta saját hangját szólani.
Mégis jönnek, csak hát olyanok,
akiknek lépte szörnyen hangtalan.
Ha szabad volna megfordulni egyszer
(s a mű, mit véghez vinni most akar,
nem válna ettől semmivé) hát látná
a két csöndeset, ahogy követik.

Az utazásnak istenét s a hírnek,
ragyogó szeme fölött érc-sisak,
karcsú vesszőjét jobb kezében tartva
és minden lépte egy-egy szárnycsapás;
és balkézére reabízva: ő.
Az úgy-imádott, hogy érte a lantból

több panasz jött, mint asszony-siratókból;
hogy e sirámból lett egy új világ,
amelyben még egyszer volt: völgy és erdő,
falú és út, folyó, mező és állat;
s e panasz-föld körül egy nap forog
s egy csillagos ég, mint a föld körül,
egy panasz-mennybolt torzult csillagokkal —;
az úgy-imádott.

Azonban ő az istennel haladt,
léptét gátolták gyászos szalagok,
sietség nélkül, lengén, szeliden.
Magába mélyedt, mint egy terhes asszony,
a férfire nem gondolt, sem az útra,
mely előre s az életbe vezet.
Magába mélyedt. És az új halál,
mint teljesség töltötte el.
Akár egy gyümölcs sötéttel és mézzel,
nagy halálával olyan tele volt,
csak azt nézhette, mást nem láthatott.

Új leánysága volt, érinthetetlen;
s amint a gyenge virág alkonyatkor
az asszonyvolta becsukódott,
és férfi kezétől úgy elszokott
keze, hogy még a könnyű isten
utat mutató érintése is
sértette, mint bizalmaskodás.
A szőke asszony nem volt többé ő,
aki a költő lantján meg-megszólalt,
a széles ágynak illata és szigetje
s egy férfinak sajátja nem volt többé.
Már feloldódott, mint a hosszú haj,
és másé lett, mint a lehullt eső,
és elfogyott, mint üres kamara.
Már gyökér volt.
És amint hirtelen
az isten álljt kiáltott s fájdalommal
ily szókat szólt: a férfi visszafordult —,
nem fogta föl és halkán mondta: Ki?

A kijáratnak fényes ablakán
sötéten állt egy ember, kinek arcát
nem ismerhetted fel. Csak állt és nézett,
amint a gyalogútnak pántlikáján
a hír istene szomorkodott arccal
és szótlán fordult egy alak után,
aki már visszafelé ment az úton,
léptét gátolták hosszú szalagok,
sietség nélkül, lengén, szeliden.

Fordította: Károlyi Amy

Huszonkét vers csak izelítőt adhat egy költő világából s Darázs Endre esetében ez a körülmény kétszeres súllyal esik latba, hiszen nála terméke-nyebb lírikus aligha van a fiatalok közt. A kép, amelyet róla első kötete (*Kunyhó, füsttel*. Egyetemi Nyomda) alapján kapunk, mégis magában-foglalja költészetének teljes lényegét. Fanyar és nehéz borok ízére emlékeztetnek versei; mindenkitől tanult és senkitől sem: a Nyugat előtti és utáni líra eredményei, klasszikus hagyomány és népi íz szerencsésen oldódnak fel friss látásában. Alapjában véve erősen ösztönös költő, ha nem is mentes minden intellektuális színtől. Ösztöne azonban többnyire nagyon egészséges és bizonyos puritán szerkesztőkészséggel párosul. Képei, gondolatai egy-egy vers keretén belül bármennyire széles-skálájúak is, a vers azért szerves egész marad. (Persze, nem mindig — de ezen a téren, a hibák terén a komoly önbírálattal összeállított kötet nem ad fogódzót a kritikuskak.) Szemlélete és kifejezés-módja tömör, élesen reális és egyúttal tompított, majdnem személytelen jellegű. Zárkózott ez a líra még akkor is, ha egyéni fájdalomról vall. Magányos és fursán szemérmes lélek rejtőzik mögötte, védekező és tépelődő, aki szeret meztelen és nyers valóságok örvényébe merülni, inkább megadón, mint lázadón s önnön sirámai helyett a Természet öröme és bánatontúli kérlelhetetlenségének, minden élő közös sorsának hangját próbálgatja. Ez adja meg szilárd etikai alapját. Természetes, hogy ilyenformán nem az áradó életöröm, de nem is a sötétenlátás jellemzi. A költők próbaköve az élet-hez való viszonyukban a halálélmény. Mert a halál is élet, még a materialisták szemében is: újrasarjadó, végzetlen élet. Darázs Endre az élet himnuszát írja, amikor a halálról szólván, azt örök körforgásában ragadja meg:

*Enyhül a rög, mozgolódik:
Hogyan simább és puhább?
Elképzelem már magának
Nyugodt tested vonalát.
Míg Te élsz, ők készülődnek:
Mint tűnj el a föld alatt.
Kiosztva, ki hogy szerethet:
Ez szí, az fojt s más harap.
S méhed is majd újra termő:
Tarka giz-gaszt szül föled.
Ki sír, annak mutogatja
Sírod örök örömet. (Temetőben.)*

Minden eleven: a tárgyak és jelenségek szinte saját külön életüket élik ebben a lírában s itt nem megszemélyesítésre gondolunk, hanem arra az életteljességre, arra a tűz-áramra, amely mindenben átfut, ha költő az, aki hozzányúl. És ez az, ami ismét figyelemreméltó: Darázs Endre verseiben a legköznapiabb szavak és kifejezések is helyzetű energiát kapnak, feszültséggel telítődnek. Ebben a szavak értékének ismerete mellett nagy szerepe van a dúsp-alkotó fantáziának. Képei sokszor meglepőek, de mindig érzékletesek és valóság-ízűek, még ha olykor a fantasztikum határán járnak is. Nem öncélúak, a gondolat és sokszor egy-egy egész strofa úgy ágyazódik beléjük, mint húsa és vére a lélek.

*Sűrű rács az őszi zápor,
Elmosódtál, nem hiányzol;
Pedig itt vagy szakadatlan
A csapódó vonalakban.*

Elvont mondanivalóit is konkrét formában kristályosítja ki. Ez a valóságra és konkrétásra irányuló vérmérséklet magyarázza táji gyökereit. Tudatosan fordul a Dunántúl fele, ahol „Búza aranylik, szőlők leve csordul s disznóval sír a December...” és ahol „Nikla kigyúlt, mikor Berzsenyi meghalt és siratta Somogy”. Verset ír a Gulácsról, Berzsenyiről, a balatoni ősről. Népies hangú verseiben is ezt a gyökerességet érezzük, hol a játékoság (*Kunyhó, füsttel*), hol a mítosz (Kotlós), hol pedig a sejtelmesség elemeivel keveredve. (Daloló fa.) Formái változatosak. Szereti a trochaeikus lejtésű nyolcas sorokat és az alexandrint, általában az ereszkedő hangsúlyú versmérteket friss modernséggel kezeli, bár használja a jambust is.

A kötet kiemelkedő versei (Magdaléna, Temetőben, Szarvasok futása, Lóvásár, Halhatatlanok) jelentős helyet biztosítanak Darázs Endrének nemzedéke élvonalában Pilinszky János, Rába György és Nemes Nagy Ágnes mellett. Szabó Ede

DEVECSERI GÁBOR ODYSSZIA-FORDÍTASARÓL

Homéroszt, Dantét, Goethét mindig egy kis szív-szorulással nyitjuk fel. Olyasféle érzés ez, mint a kézfogás egy nagyon híres emberrel. Az emberben, amíg fiatal, sokáig élnek efféle múltó fétések, az Iliász-fétis, a Hamlet-fétis vagy a Faust-fétis. E szorongás odáig tart csak, amíg a hit, hogy a nagy művek örök és állandó alkotások. Az évek megtanítanak rá, hogy a nagy művek örök időre szólnak, de nem állandóak, velünk változnak, nőnek, gyarapodnak és hervadoznak, a kor törvényei szerint. Az Odysseia sem állt meg egy ilyen hegyi-kristály-halhatatlanságban, formáját is, tartalmát is meg-megbontotta az idő, éppolyan lassan és ellenállhatatlanul, ahogyan hegyeket morzsolat le vagy termő síkságot terített egy tengerfenékre. Az Odysseia más élményt nyújtott egy görög lakomán, mint egy nyelvtanórán a Kapetingek udvarában. És más és új a mai Odysseia. Ez nyilván csak fizikai családás, hiszen a szöveg nem változó. De megváltozott az olvasó, s ez a feszültség-különbség elég ahhoz, hogy a múlt idővel egy-egy új fordítás pattanjon ki a műből, mint most Devecserié, vagy egy új átköltés, mint legutóbb Giraudouxé.

Nehéz megmondani, ki lépett nagyobbat előre: Devecseri-e, vagy az olvasó? Tény, hogy az új Odysseia tisztán cseng; s nemcsak, mert a fordítás lefújta róla az ezredévek porát, hanem mert az olvasóban belső visszhang kél s e válasz tovább zeng, együtt zeng a mindennapok aktualitásával és szól akkor is még, mikor a könyvet már régen becsuktuk. Tanú reá minden olvasó; hihetően már is fölfedezte, hogy környezetében mily büvös metamorfózissal ölt testet egy-egy homéroszi jellem. Nem ildomos, hogy R. bácsira hivatkozzam, ki valamely szövevényes pör miatt húsz éve hányvetődik a nagyvilágban s aki 1942-ben, Párizs kiürítésekor, öregén és kopaszon, iszonyú pocakjával kerékpáron karikázott föl a Vogézekbe, a *maquis*-hoz.

Nincs is szükség rá; csak körül kell nézni, és látni a Pénélopeiák ezreit, számlálhatatlan asszonyt, aki szinte már rögeszmeszerű hűséggel vár vissza valakit, akit elnyelt a bizonytalanság meg a háború. Télemachos is itt barangol a Rákóczi-úton, s a sarki kocsmában spriccert iszik Elpénór, a harcos, „ki a harcban nem volt jóerejű s nem volt elméje kiváló“ és aki — Kirke borán megrészegülve — a létra visszájára lépett „s fejfelé lefelé lezuhant tüstént a tetőről és eltörte nyakát“. Ma se jár jobban szegény Elpénór.

Honnan e bűvölet? A cselekmény még húszfilleres kalózregénynek is szegényes, a jellemzés a homéroszi jelzők elbájoló merevségével nem nyúl a jellemek mélyére. Télemachos, a fiú: „elmés“, Heléna „a hosszúuszályú isteni asszony“ ma legföljebb egy színes riportban állnának helyt, mely beszámol a nagyszerű jogászból. A főalak, Odysseus, többnyire „leleményes“, néha „a várduló“, szükség esetén „a szemérmes esengő“, de többnyire csak a „fényes, isteni sarj“. Egyik sem mond többet egy emberről, mint az, hogy tekintetes-e vagy nagyságos, vagy esetleg, szerencsés esetben, kormányfőtanácsos. Mit kap e figuráktól az az olvasó, akit Shakespeare és Balzac tanított meg embereket látni, s mit e raffinált, de naív szerkezetű az, aki a *Háború és Békén* tanulta meg a szerkesztés kupolakonstrukcióját? Megannyi hatásos vád, ügy-e; de mégis él és száll és áramlik az a bűvölet.

Odysseus elindul Ithakából és húsz év bolyongás után visszajut ugyanoda. Aldous Huxley, valamelyik önnön értelmében fudokló regényhősének adta egyszer szájába ezt a mondatot: A tudatos ember elindul egy pontról és hosszú vívódás, tanulás és kínlódás után ismét eljut arra a pontra, ahonnan az ösztönös ember el se indult: a nyilvánvalóba... Lehet, hogy az idézet nem pontos, de a veleje ez. És lehet, hogy ez a vargabetű a többi Huxley-hős útjának is lényege, sőt talán a legtöbb polgári regény polgári hősének. Ha így van, a *Háború és Béke* Pierre Bezuchij Odysseiájának s az *Eltűnt Idő* Marcel Prousténak vehető; nem én vagyok az első, aki ezt állítja. Szükségtelen mondani, hogy mikor ez a „tudatos“ regényhős visszaérkezik a nyilvánvalóba, már nem ugyanaz, mint amikor elindult onnan. Odysseus sem. Mikor elhajózik a szép szigetről, még király; mire hazaér már nem az. Amikor a phajások böles bárkája, mely kormány és kormányos nélkül is tudja az utat, mert az utas vágya kormányozza, mint a szél, mikor ez az „eszes hajó“ befut a porkysi öbölbe, partra lép az első polgár, aki az irodalomtörténetben szerepel.

Talán durvának hangzik ez a szó, még akkor is, ha nem a terézvárosi fogalmat kapcsoljuk hozzá. Az Odysseia belső fejlődése vezet e szóhoz, nem én. A két homéroszi „nyilvánvaló“: Ithaka. Ami közbén van, az az Odysseia. A vargabetű, a mese, a kaland, vagy ha jobban tetszik: a tenger. Életünk rendhagyó évei, — majdnem azt írtam: az ifjúság. Írhatnám, mert Odysseus, meglett kora ellenére is fiatal; de mert szünetlenül harcol és lázad, írhatnám azt is, hogy az Odysseia a harc és a lázadás. E sok szó ugyanazt írja körül. Azt, hogy a hadrakelt Odysseus még föltétlenül hisz az istenekben és az ő királyságában; a hazatérő már torkig van az összes istenekkel, ahol teheti, valamilyen elbájolóan furfangos inkognitó mögé búvik,

Burns

JOHN ANDERSON

Mikor egymásra leltünk,
Jánosom, öregem,
Hajad hollósötét volt,
Orcád reddőtelen.
Barázdás lett azóta,
S hó csillog fejedem,
De én ma is csak áldom,
Jánosom, öregem.

Együtt értünk tetőre,
Jánosom, öregem,
Vidám napokba' bőven
Volt részünk a hegyen.
Most lefelé megyünk már,
Kéz kézben, öregem,
S együtt alszunk el ott lent,
Jánosom, öregem.

Fordította: Kulcsár Ferenc

s egy vágya van csak: békén élni az erős tetejű házban. Élete legnagyobb pillanatában, mikor húsz év után honi partra lép, első dolga az aranyholmit és a ruhaszöveteket megszámlálni, amit a phajások ajándékoztak neki. Szerencse, hogy nem hiányzik semmi.

Ebből árad a bűvölet, tiszta sor. Innen a könyv aktualitása, innen az, hogy köröskörül oly sok az Odysseus. Egy vajudó korban mindenkit a szülés érdekel, nem a gyermek. Az építész nyelvén szólva: nem az Uffizi, hanem a Santa Maria Novella, melyet még a gótika épített, de melyre már a renaissance húzott új homlokzatot. Nem tudom, milyen élményben részesítettet volna az Odysseia, ha történetesen a Kapatingek napjaiban születtem volna; de ma úgy olvasom, mintha a kamaszkoromban írott önéletrajzomat olvasnám. S így olvassa minden „tudatosan“ lázadó, ennyi örömmel és ennyi tanulsággal.

A fordítóról szólni kell, bár amit fentebb írtam, az félig a fordító érdeme. Devecseri Gáboron már régen láthatta a kortárs, hogy nagy feladatoknak gyürkőzik. Catullus, Plautus, a Himnuszok sokat ígérő rugaszkodások voltak, és Devecseri lírája joggal biztatott vele, hogy a felkészültség mellől nem marad el az ihlet sem. Most itt a mű, mint egy beváltott remény. A fordítás tiszta és mértéktartó. Homérosz ráerős bőbeszédűsége mint egy kis csermely csobog magyarul, s a nagy és igényes tételek, a Kyklópeia vagy a Nausikaa-jelenet olvastán a végleges megoldás borzongását érezhetjük. S ami a legtöbb: nem a részletek szépe, hanem az egész, nem a sorok csupán, hanem a mű, amelyen, mint a tiszta üvegen, törés nélkül süt át a mediterrán napsütés fénye, a „clair et vermeil“, a fény és az égő-piros, a gondolatnak és az örömeinek tisztasága.

Örkény István

sény, az erdő és a bozótban tanyázó csavargók. Ezek az emberek nem hazudnak, nem csalnak, nem lopnak, nem részegeknek, mint a kultúráltak, ezek igazat cselekszenek: olyan magátólértetően, mint ahogy lélegznek. Nem jók még egymáshoz sem; meg akarnak szökni, hogy ne kelljen megosztaniok a brandyüket vagy sonkájukat. De mindezt tudják is egymásról. Ezért őszinte a barátságuk. S ezért jobbak, még így is, mint mások, akik jót cselekszenek. Őnző tetteiknek ők is emberbaráti igazolását keresik s ha valamit kétségen kívül tudnak magukról, ez annyi, hogy bűnözők. Ha ki akarják vágni magukat valamiből, ők is Istenre hivatkoznak. Tudják, enyhítő körülményük az, hogy a rosszat nem magáért a rosszért teszik. Steinbeck panteisztikus világnézetébe itt már a szentek is beilleszkednek, egyszerűen és természetesen belejatszanak az életbe. Nem függ ugyan tőlük semmi, mert nem adnak semmit, amit kérnek tőlük, inkább ők követelnek: ajándékgyertyát s az égő ház áldozati tüztét.

Egyáltalán nem humoros regény ez a mű; az író gyötrődő és mélységesen fekete keserűségét, hogy a dolgok nem sikerülnek úgy, ahogy az ember akarja, vagy kívánja, vagy bármilyen jószándékkal szeretné, csak azért nem érezzük mindenütt, mert belátja és a világtörvényhez tartozónak érzi ennek az igazságát. Hősei mégis szenteket hívnak segítségül a kísértetek ellen és itt sem a babonát érezzük, hanem a természetfölötti erők természetes kapcsolatát. Ha kendőzetlen emberi gyöngegekben jót akarnak ezek az emberek, úgy járkálnak maguk is és készülnek önmaguk megünneplésére, mint megtisztult szentek s a gyomor és a test vágyain buknak el mindig; kivéve a boldog együgyűt, akinek nincs szüksége semmire, aki munkája minden eredményét társainak és a szentnek adja s ezért úgy érzi, hogy még kutyáinak is túlvilági jutalomban van része.

Thornton Wilder a lélek racionalizmusával fordul a csoda felé, Werfel a realizmushoz igyekszik közelhozni a csodát, Thomas Mann

az ősmisztériumot vetíti a mai ember gondolkozásikjába; Steinbeck alig néhány sorban természetessé jeleníti a csodát. Ha Thomas Mann az ősatyák titkainak mágusa, Werfel a kegyelemnélküli pap és Wilder hivatott lélek, akkor Steinbeck a természet mítoszának pogány hívője, kinek része van a kegyelemben.

Hősei számára itt már nem jelent sokat, hogy elpusztult a vágyott otthon, mert valahogy úgy érzik, hogy nem ez az otthon a fontos. Hiszen közösségük összetartója és halálában hőse, Danny is mítológiai alakká magasodva, háromheti tombolás után a szabadban olvad eggyé a mindenséggel.

Az emberek magányosak. Jót akarnak, szövetkeznek is erre, szeretik a másik embert, ha magukat kicsit jobban is — de minden szándékuk fonákjára fordul s a szándék és megvalósítás közötti erők örök ellentéte csak rombolást eredményez *A két öbölben* is. Ezeknek a hazátlan és otthonatlan embereknek, akik mindig otthont keresnek, a biztonságot csupán az adja, hogy vállalják természetes önmagukat. A szeretet sem vezet semmi jóra. A keserűség és vidámság az élet tényéből adódik, az ember hiába akar bármit, mintha a szándék mindig valami jóváhagyástól is függne, a reális és irracionális erők jóváhagyásától, az ember, a természet és a közösség valami titkos összebeszélésétől, — a magányos embernek ezekkel az elemekkel való különös összeolvadásából.

Steinbeck nem eszmének, iránynak vagy dogmának a megszállottja. Mindegyik könyvéből kiérezni, hogy nem a viszonylagos érvényű ítéletben hisz. Inkább hihető, hogy világnépe, állásfoglalása azért ilyen, mert úgy érzi, hogy egy igazság mellett való lekötöttsége esetleg több, más és értékesebb igazságok elvetésével járna. Éppen ezért értelmetlen volna valamely irodalmi irányhoz kötni. Írása minden emberhez szól; bármilyen jelző csak megszorítaná ezt az egyetemességet és eltávolítaná attól a közönségtől, amely így előítélet nélkül találja meg nála azt, amit keres.

TANÚSÁG

Ember, — mentsd, kit menteni méltó
s mi több: állj ellent a kísértésnek,
de ne légy irgalmas, ha a döghalál
idejét imádkozná vissza a hazug.
Légy bátor, hitvalló katolikus akár,
de az elmúlt, képmutató világot
vissza ne kívánd, különben gyalázat
fia leszel magad is!

Berda József